

DIỄN ĐÀN VÀ KHUYẾN NGHỊ

“MUỐN SANG THÌ BẮC CẦU KIỀU”

ĐẶNG THIÊM

(Hà Nội)

Hẳn là ai cũng từng biết tới câu tục ngữ mang hình thức ca dao sau;

Muốn sang thì bắc cầu kiều

Muốn con hay chữ thì yêu lấy thầy!

Ý nghĩa khái quát và biểu cảm của nó thật rõ ràng, không có gì khác ngoài cái lẽ tôn sư! Nhưng gần đây, trong một hội thảo địa phương, người thuyết trình lại dẫn một bài báo của ai đó, đã giải rằng: “Sang” là sang trọng, đồ đạc, hiển vinh. “Cầu Kiều” là cầu đẹp có như thế mới tương xứng với người sang! Điều đáng nói là, sau đó, đáp án một bài văn kiểm tra cũng yêu cầu giải thích theo hướng ấy.

Khai thác ngôn ngữ hình tượng như vậy e không đúng với nội dung câu ca, vì nó không hợp tư duy thực tế, cụ thể, và đơn giản của quần chúng!

Nếu theo logic ấy thì, muốn được sang trọng phải làm cầu đẹp? Để thành kẻ sang, người ta cần hiển đạt, có áo gấm, ngựa xe, vòng lọng, ăn nói có gang có thép vv... chứ đâu chỉ cần cây cầu đẹp để đi qua một lần? Cây cầu có thể góp phần nhỏ làm sang chứ đâu phải là điều kiện cần và đủ cho cái sự sang? Trong khi đó, thầy đồ lại là người quyết định cho trẻ hay chữ! Mặt khác, chiếc cầu đẹp làm sang chỉ xảy ra khi đã hiển đạt, nhưng ý ở câu sau thì, việc con hay chữ lại chưa xảy ra, sẽ xảy ra nếu có sự dạy bảo của thầy!

Thực ra *sang* ở đây là một động từ, chỉ sự vượt sông, sang ngang. Cầu kiều là cầu nói chung. Trong tiếng Việt, sự kết hợp giữa

một từ Việt và một từ Hán và ngược lại, rất phổ biến. Nó làm cho nghĩa của từ khái quát hơn. Ví dụ: xương cốt, quê hương, vóc mai mình liều, binh lính, mưu mẹo, yên ổn, hiền lành vv....

Trong cuộc sống cũng như trong văn chương dòng sông vốn là một biểu tượng của sự cách ngăn, trắc trở. Muốn qua sông thì phải đi đò hoặc bắc cầu. Đi đò thì rẻ tiền nhưng không an toàn. Bắc cầu thì tốn kém, công phu nhưng an toàn, chắc chắn. Với kỹ thuật xưa, với kinh phí của một vài nhà thì việc bắc một cây cầu qua sông quả là công lênh vô cùng. Nhưng nó sẽ giúp người ta qua sông dễ dàng. “Nhịp cầu sẽ nối những bờ vui”! Việc đón thầy, nuôi thầy dạy cho con hay chữ, thành tài năm năm, mười năm sẽ không ít tốn kém nặng nề. Trong quá trình ấy sao tránh khỏi khó khăn, va chạm, thất thố, khiếm nhã từ cả phía thầy và gia chủ? Nếu chủ nhà không có lòng tôn trọng, yêu quý, tin tưởng thật khó khắc phục! Vì vậy cách nói yêu lấy thầy là tế nhị, sâu sắc lắm! Chỉ có tình yêu mới vượt qua mọi gian khó, tam tứ núi cũng trèo – và “Một trăm chỗ lệch cũng kê cho bằng”... Cho dầu phụ huynh không đón và nuôi thầy trong nhà, chỉ gửi con đến nhờ thầy khai tâm cho ở trường, thì việc yêu quý, động viên thầy quả cũng quan trọng biết bao!

Muốn qua sông thì phải chịu khó bắc cầu

Muốn con hay chữ, giỏi giang thì phải quý thầy!

Cái nhẽ đời là thế!

(Ban Biên tập nhận bài ngày 18-11-2008)